

ele alınmıştır. Şerkâvî, Arap tiyatrosunun modernleştirilmesi çağrısında da bulunmuştur. Hayatının son yıllarında yazdığı İslâm büyüklerine ilişkin biyografik eserlerde bunların dehalarına, örnek ve ideal niteliklerine, ölümsüz insanî değerlerine vurgu yapmış, İslâm için verdikleri mücadeleler çerçevesinde çağdaş yaklaşımlar ortaya koymuştur. Bu tür eserlerinde yer alan modern düşünce ve yaklaşımları sebebiyle eleştirilmiştir.

Eserleri. Biyografi. 1. Muḥammed: Resûlü'l-ḥürriyye (Kahire 1381/1962, 1385/1965, 1387/1967, 1392/1972, 1398/1978). Hz. Peygamber'in risâletiyle ilgili çağdaş yaklaşımların ortaya konduğu eseri Ahmed el-Alâvine hatalar ve mugalatalar yanında Kur'an hakkında şüpheye düşürücü fikirler içermekle eleştirmiştir (*Zeylû'l-A'lâm*, s. 116). **2. 'Alî (b. Ebî Tâlib) İmâmü'l-muttaḳîn** (I-II, Kahire 1984-1985). *el-Ehrâm* gazetesinde tefrika edilmiş makaleler dizisinden derlemedir. **3. E'immetü'l-fıkhî't-tis'a** (I-II, Kahire 1406/1985, 1407/1987). Zeyd b. Ali Zeynelâbidîn, Ca'fer es-Sâdik, Ebû Hanîfe, Mâlik b. Enes, Leys b. Sa'd, Şâfiî, Ahmed b. Hanbel, İbn Hazm ve İbn Abdüsselâm es-Sülemî'nin fikhî görüşleriyle biyografilerini içermektedir. **4. eṣ-Şiddîk: Evvelü'l-ḫulefâ'** (Kahire 1407/1987). **5. el-Fârûk: 'Ömer b. el-Ḥaṭṭâb** (Kahire 1407/1987). **6. 'Ömer b. 'Abdül'azîz ḥâmisü'l-ḫulefâ'î'r-râşidîn** (Kahire 1407/1987). **7. İbn Teymiyye: el-Faḳihü'l-mu'azzeb** (Kahire 1408/1988, 1410/1990).

Tiyatro. Müellif tiyatrolarında İslâm ülkelerinin mâruz kaldığı sömürgeciliği ve zulümleri anlatmış, yer yer Kur'an, hadis, şiir ve mesellerden iktibaslara yer vermiştir. **1. Me'sât cemîle ev me'sât Cezâ'îriyye** (Kahire 1958, 1962). Cezayir halkının sömürgecilere karşı verdiği mücadelenin övgüsüne dairdir. **2. el-Fetâ mehrân** (Kahire 1965, 1966). Eserde Memlükler döneminde aydın kesimle yöneticiler arasındaki ilişkiler anlatılmaktadır. **3. Vaṭanî 'Akkâ** (Kahire 1967, 1969, 1970). Bu eserde de Filistin sorunu ele alınmıştır. **4. Timşâlû'l-ḥürriyye** (Kahire 1967). **5. Se'ru'llâh** (Kahire 1969, 1970, 1988). "el-Ḥuseyn şâ'iren" ve "el-Ḥuseyn şehiden" başlıklarıyla iki bölümden oluşan eserde Hz. Hüseyin'in gerçeği üstün kılma uğrunda yaptığı cihad ve fedakârlık dile getirilmektedir. **6. Sülâsiyyetü'n-nesri'l-aḥmer** (Kahire 1975). "en-Nesr ve'l-ğırbân", "en-Nesr ve kalbül-esed", "en-Nesrül-aḥmer Salâḫuddîn el-Eyyûbî" adlı üç bölümden meydana gelmektedir. **7. 'Urâbî za'imü'l-fellâḫîn**

(Kahire 1982, 1406/1985). Eserde, Ahmed Urâbî Paşa'nın İngiliz işgaline baş kaldırısından esinlenerek Mısır halkının sömürgeciliğe ve feodaliteye karşı çıkışı övülmektedir (İng. çeviri: Thoraya Mahdi Allam, *Orabi Leader of the Fellâḫin: A verse Translation*, Cairo 1989).

Roman: *el-Arz* (Kahire 1953, 1954, 1404/1985), *Ḳulûb ḥâliye* (Kahire 1955, 1957, 1984), *eṣ-Şevâri'u'l-ḥaliyye* (Kahire 1957, 1958, 1970, 1986), *el-Fellâḫ* (Kahire 1967, 1968), *eṣ-Şa'âlik*. **Hikâye:** *Arzû'l-ma'reke* (Kahire 1952, müellifin 1949-1952 yıllarında kaleme aldığı yirmi hikâyeyi içerir); *Aḫlâm şağire* (Kahire 1953, 1954, ilk hikâyenin adıyla bilinen bu koleksiyonun tamamı *el-A'mâlû'l-kâmile li-mü'ellefâti 'Abdirrahmân eṣ-Şerkâvî* adlı eserde toplanmıştır, Kahire 1978; hikâyelerde Mısır tarihinden hareketle Mısır halkının Memlük ve Türk yönetimine, Fransız ve İngiliz işgaline karşı verdikleri mücadeleler anlatılır). **Şiir:** Şerkâvî'nin lirik şiirleri iki divanda toplanmıştır: *Ḳaşide / Risâle min ebin Mişriyyin ile'r-re'is Trumân ve ḳaşâ'id uḫrâ* (Kahire 1953, 1957, 1986; çoğu 1945-1948 arasında yazılmış, on altısında romantik üslûbun hâkim olduğu yirmi dokuz kasideyi ihtiva eder); *Timşâlû'l-ḥurriyye ve ḳaşâ'id uḫrâ* (Kahire 1988; içerdiği yirmi sekiz kaside genelde 1939-1945 yıllarında kaleme alınmıştır ve bu kasidelerin çoğunda romantizm hâkimdir).

Diğer Eserleri: *Bândünc ve's-selâmü'l-âlemî* (Kahire 1956; Endonezya'ya bağlı Java adasının Bandung [Bandoeng] şehrinde 1955'te, yirmi dokuz ülkenin katılımıyla düzenlenen, kapsamlı iş birliği, az gelişmiş ülkelere yardım, ırkçılık ve sömürgeciliğin reddedilmesi, İsrail'e karşı Arap devletlerinin desteklenmesi gibi kararların alındığı konferansla ilgilidir), *Ḳırâ'e fi'l-fikri'l-İslâmî* (Beirut 1972), *Risâle ilâ aḫî* (Kahire 1965), *Risâle ilâ şehid* (Kahire, ts. [eṣ-Şeriketü'l-Arabiyye]). Şerkâvî'nin hayatı, eserleri, *el-Arz* adlı romanı, fikirleri etrafında birçok kitap ve makale yazılmıştır: Abdülmuhsin Tâhâ Bedr, *er-Rivâ'î ve'l-arz* (Kahire 1971); Muhammed Beşûş, *el-Bî'etü'r-rifiyye ve meşâkilü'l-fellâḫî'l-Mişri fi âşârî 'Abdirrahmân eṣ-Şerkâvî'r-rivâ'îyye: el-Arz, Ḳulûb ḥâliye, el-Fellâḫ* (Tunus 1974); Mustafa Abdülganî, *eṣ-Şerkâvî mütemerriden* (Kahire 1987); Muhammed Bedevî, *el-Arz ve's-şadâ* (Sûse / Tunus 1997).

BİBLİYOGRAFYA :

Kemâl M. Ali, *'Abdirrahmân eṣ-Şerkâvî: el-Fellâḫu's-şâ'ir*, Kahire 1990, s. 46, 51, 80, 86, 93; *A'lâmü'l-edebî'l-Arabiyyi'l-mu'aşır* (haz.

Robert B. Campbell), Beirut 1996, II, 775-777; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tekmilëtü Mu'cemi'l-mü'ellifin*, Beyrut 1418/1997, s. 279-281; a.m.f., *Tetimmetü'l-A'lâm*, Beyrut 1418/1998, I, 277-279; Ahmed el-Alâvine, *Zeylû'l-A'lâm*, Cidde 1418/1998, s. 116; Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-A'lâm*, Beyrut 1999, s. 148; Halîl Ahmed Halîl, *Mevsû'atü a'lâmi'l-mübdî'in fi'l-ḳarni'l-işrin*, Beyrut 2001, I, 609-613; Naguib Baladi, "Notices et extraits: La Terre (al-Ard) de 'Abd el-Rahman el-Sharqawi", *MIDEO*, II (1955), s. 307-310; J. Jormier, "A travers le monde des romans Egyptiens: Notes et interview", a.e., VII (1962-63), s. 127-130; M. Ahmed Atyye, "Fi'l-muḥteve's-sevri li-edebî's-Şerkâvî", *el-Mecelle*, sy. 163 (1970), s. 48-61; a.m.f., "Ḳirâ'e cedide li-rivâye kadîme el-Arz hel hiye rivâye sevrîyye", *eṣ-Şekâfetü'l-Arabiyye*, II/5, Kahire 1975, s. 39-43; Fevzi Antil, "'Abdurrahmân eṣ-Şerkâvî ve'l-mesraḫü'l-cedid", a.e., I/5 (1974), s. 19-38; Fethî el-Ebyârî, "eṣ-Şerkâvî fennân ve müfekkiren İslâmiyyen", a.e., II/17 (1975), s. 73-75; Rec' en-Nakkâş, "'Abdurrahmân eṣ-Şerkâvî ve edebî-hü'r-rivâ'î", *el-Hilâl* (Kasım 1972), s. 96-105; Abdülmün'im Telime, "eṣ-Şerkâvî: Tü'râşü'l-fenni'l-müteceddid", *eṭ-Ṭalî'a*, XI/2, Kahire 1975, s. 161-163; Emine Reşid, "Rivâyetü'l-Arz", *Fuṣûl*, IV/5, Kahire 1985, s. 203-210; Habîb ed-Dâim, "el-Arz ve Zeyneb", a.e., VI/6 (1986), s. 155-166; Fâruk Hurşid, "'Abdurrahmân eṣ-Şerkâvî", a.e. (Aralık 1987), s. 78-85; İnâs Memdûh Tâhâ, "Şüretü'l-ḳarye fi'r-rivâyeti'l-Arabiyye", *el-Mustakbelü'l-Arabi*, sy. 48, Beyrut 1983, s. 50-65; M. Sabrî Seyyid, "Arşifü'l-Ḳuşşa: 'Abdurrahmân eṣ-Şerkâvî", *el-Ḳuşşa*, sy. 42, Kahire 1984, s. 127-130; Muhammed el-Fikî, "Müzekkîrât fi rivâyeti'l-Arz li's-Şerkâvî", *en-Neşretü't-terbeviyye* (Ekim 1987), s. 5-15; M. Seyyid en-Nessâc, "Sümme rahale'l-fellâḫ şâhibü'l-Arz", *el-Hilâl*, Aralık 1987, s. 86-97; Suâd İdris Nübîğ, "eṣ-Şerkâvî, 'Abdurrahmân", *Mv.ACI*, XIV, 354-360.

İSMAİL DURMUŞ

ŞERKÂVÎ İKBÂL, Ahmed b. Abbas

(أحمد بن العباس الشراوي إقبال)

Ahmed b. el-Abbâs
b. el-Cilâli eṣ-Şerkâvî İkbâl
(1927-2002)

Faşlı edip ve şair.

Fas'ın Merakeş şehrinde doğdu. Baba tarafından soyunun, Şerkâviyye Zâviyesi'nin kurucusu Ebû Ubeydullah Muhammed eṣ-Şarkî (ö. 1010/1601) yoluyla Hz. Ömer'e ulaştığı söylenir. Şerkâvî, Kur'an-ı Kerim'i ezberledikten sonra Bûharbe Medresesi'ne girdi ve Sebî lakabıyla tanınan Saîd el-Meslûhî'den Kur'an kıraatini tekrarladı. Ayrıca *el-Mürşidü'l-mu'în*, *el-Âcurrûmiyye*, *Naẓmü'l-Cümel*, *Lâmiyyetü'l-ef'âl*, *eṣ-Şâfiyye*, *el-Elfiyye*, *Muḳaddimetü İbni'l-Cezerî* vb. kitapları ezberledi. Kur'an'da ve siyer metinlerinde geçen garib lafızları şiirle açıklayan Meslûhî'nin etkisiyle dil alanına yöneldi. Daha sonra İhmâd es-Sûsî'nin mektebine

Ahmed
b. Abbas
eş-Şerkâvî
İkbâl

geçti ve ondan Kâlûn kıraatini öğrendi; ardından Külliyyetü İbn Yûsuf'un ilkokul kısmına kaydoldu. Ezberlediği şiir ve nesir parçaları ile okul müdürünün, hocalarının dikkatini çekti. Üçüncü sınıfa geldiğinde, Arap şiirinden ezberlediği söylenen 10.000 beyit hacmindeki kasidelerin matla' ve makta' kısımlarının yazılı olduğu bir defteri okul müdürüne sundu. Bunun üzerine müdür Şerkâvî'ye özel kütüphanesini açtı. Günde sekiz-on saat aralıksız okuduğunu söyleyen Şerkâvî bu sayede çeşitli alanlarda binlerce kitap tanıma imkânı buldu (*Mv.AU*, XIV, 349-350). 1945'te el-Medresetü'l-Yûsufiyye'den ayrılıncaya kadar birçok cami ve zâviyedeki ders halkalarına katıldı; Ahmed Vüld el-Hâc el-Mahcûb, Muhammed b. Hasan ed-Debbâğ, Ali es-Sibâî Râfi', Emân Muhammed Bûsitte, Ahmed el-Kensûsî, Rahhâli el-Fârûk, Hâşimî es-Serginî, Muhtâr es-Sibâî, Abdülcelîl Bilkazîz, Muhammed Muhtâr es-Sûsî gibi âlimlerden ders aldı. 1946'da Medresetü'l-Hayât'ta öğretmenliğe başladı. Ertesi yıl Arapça ve din dersi okutmak üzere bir devlet okuluna tayin edildi, 1956'ya kadar burada çalıştı. Daha sonra Medresetü'l-muallimîne'l-iklîmiyye'de görev aldı ve öğretmenliğe devam etti. Şerkâvî'nin başlıca talebeleri kıraat âlimi Abdürrahîm b. Abdüsselâm en-Nablusî ile Mustafa el-Bihyâvî'dir.

Değişik münasebetlerle nazmettiği şiirleri kolay anlaşılır bir dille ve klasik Arap kasidesi tarzında yazan Şerkâvî'nin onuruna Nâdi's-sekâfe (Merakeş) ve İttihâdü küttâbi'l-Mağrib tarafından Merakeş Arap Dili Fakültesi'nde 10-14 Mart 1987'de bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıda sunulan bildirileri Ahmed Mütefekkir *Tekrîmü Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl* adıyla bir araya getirdi (Merakeş 2003). 1993'te Cem'iyyetü'l-Atlasî'l-kebîr yine Merakeş Arap Dili Fakültesi'nde bir toplantı daha tertip etti. Çalışmalarından ötürü Muhammed es-Sâdis ödülünü aldı. Ayrıca Fas Kültür Bakanlığı tarafından ilim ve kültür alanında hizmetleri geçenlere sunulan "Büyük

liyakat ödülü"nü 1994'te Ahmed Safrîvî, Sadîk Bil'arabî ve Şerkâvî paylaştı. Şerkâvî 25 Eylül 2002 tarihinde Merakeş'te vefat etti. Ölümünden sonra da Dünya İslâmî Edebiyat Birliği Fas temsilciliği V. Uluslararası İslâmî Edebiyat Toplantısı'nı Karaviyyîn Üniversitesi Arap Dili Fakültesi'nde "İkbâl Şerkâvî Ahmed Oturumu" adı altında düzenledi (25-27 Ekim 2007).

Eserleri. Telif. Basılmış Eserleri: *Şâ'irü'l-Ħamrâ fî'l-ġirbâl* (nşr. Muhammed b. İbrâhîm b. Serrâc el-Merrâküşî, Dârülbeyzâ 1963); *Lu'betü's-şatrac fî mâzihe'l-İslâmî* (Dârülbeyzâ 1969); *Mektebetü'l-Celâl es-Süyûtî* (Rabat 1397/1977; Süyûtî'nin eserlerinin tanıtımı ve katalogudur); *Muhtârât min Dîvânî Şâ'iri'l-Ħamrâ* (Merakeş 1979, Tayyib el-Merfînî ile birlikte); *Mu'cemü'l-me'âcimi'l-'Arabîyye* (Beirut 1987; Şerkâvî, Arapça sözlüklerin tarihiyle ilgili olan bu eserine, şarkiyatçılarla müslüman âlimler tarafından bu sözlükler üzerine yapılan tahkik çalışmalarını zikrettiği bir mukaddimeyle başlar, ardından dokuz grup halinde değişik ilim dallarına ait 1407 Arapça sözlük hakkında bilgi verir. İlk defa garîbül'l-Kur'ân türü eserleri ele alır ve bu literatürün doğuşuyla ilgili sahâbe döneminden bazı örnekler kaydeder, Arapça sözlük çalışmalarının aslını bu eserlerin teşkil ettiğini söyler. Öncü olarak da İbn Abbas'ın [*Ġarîbü'l-Kur'ân*] ismini zikreder ve ardından garîbül'l-Kur'ân'a dair yazılmış elli üç eserle ilgili kısa bilgiler aktarır); *Fi'l-Luğzi vemâ ileyhi* (Dârülbeyzâ 1987, 2000; Merakeş 2002); *Mâ Câ'e fî'd-ğabbi 'ani'l-'Arab* (Beirut 1988); *Bânet Sü'âd fî ilmâmât şettâ* (Beirut 1991).

Basılmamış Eserleri: *Mu'cemü me's-ta'cem min esmâ'i'l-'ulûm ve'l-fünûn ve'l-mezâhib* (çeşitli ilim ve sanat dallarında başka dillerden Arapça'ya geçmiş olan terimler sözlüğüdür); *Ķâmûsü üf'ûle* (eserde "üf'ûle" veznindeki kelimeler dil yönünden şevâhid ve metinlerle birlikte şerhedilmiştir); *Ķâmûsü mef'aleti's-sebebiyye*; *Ķâmûsü'l-fa'ûl: Devâ'en ve ta'âmen ve mürtefeқан; Ķâmûsü'l-fu'âl fi'l-edvâ* (eserde "fu'âl" veznindeki hastalık isimleri toplanmıştır); *Ķâmûsü'l-fi'âle fi's-şinâ'ât ve'l-ħiref ve'l-a'mâl; Ta'lîka 'alâ Dîvânî Şâ'iri'l-Ħamrâ' Muhammed b. İbrâhîm; Tahricü'l-eş'âri's-sâ'ire* (bazı yaygın şiir parçalarının kimlere ait olduğunu tesbite dair bir eser olmalıdır); *el-Eḡubbâ' fî elsineti's-su'arâ; Dîvânü't-tazmîn; Dîvânü'l-istiḡrâd; Mektebetü Şalâh eş-Şafedî* (Selâhaddin es-Safedî'nin eserlerine ait bir

katalog çalışmasıdır); *Yes'elûke'n-nâs* (çeşitli ifadelerle birlikte kitap ve şiirler hakkındaki soru ve cevapları içerir); *Keşkülü't-tefsîr* (Kur'ân-ı Kerîm'in sarf, nahiv ve belâgat açısından ele alındığı bir eserdir); *Fi'l-Cin; Seb'ü muḥâḡarât fî mevzû'âtin eşât; Tercemetü Ebî 'Abdillâh Muhammed Ekensûs.*

Neşir: İbnü'l-Cevzî, *Fünûnü'l-efnân fî 'uyûni 'ulûmi'l-Kur'ân* (Dârülbeyzâ 1970); *Nuşûş terbeviyye* (Merakeş 1978); *Veşerîsî, Tahricü'l-Mi'yâr* (Muhammediye 1981, Muhammed Haccî editörlüğünde bir heyet tarafından); *Veşerîsî, Fehârisü'l-Mi'yâri'l-mu'rib ve'l-câmi'i'l-muğrib 'an fetâvâ 'ulemâ'i İfrikiyye ve'l-Endelûs ve'l-Mağrib* (XIII. cilt, Beyrut 1981, 1983, 1990, Muhammed Haccî ve Muhammed Arâyişî ile birlikte); *Hasan el-Yûsî, el-Muḥâḡarât fî'l-edeb ve'l-luḡa* (Beirut 1982, Muhammed Haccî ile birlikte); *İbn Rüşd el-Ced, el-Beyân ve't-taḡşîl* (IV, VIII ve X. ciltler, Beyrut 1984-1987, Muhammed Haccî ile birlikte); *Muhammed Murtaẓâ ez-Zebîdî, Tenbihü'l-'âri'i'l-başîr 'alâ esrâri'l-Ḥizbi'l-kebîr* (Merakeş 1986); *Dîvânü Şâ'iri'l-Ħamrâ' Muhammed b. İbrâhîm el-Merrakeşî* (Dârülbeyzâ 2000, bir heyet tarafından); *Şerkâvî ayrıca Ma'lemetü'l-Mağrib'e* çeşitli maddeler yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abbas Mustafa Ressâm, *Terâcimü's-su'arâ' ve'l-üdebâ'*, Dârülbeyzâ 2002, s. 51; Ahmed Mütefekkir, *Tekrîmü'l-Üstâz Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl*, Merakeş 2003, tür.yer.; a.mlf., *Mu'cemü su'arâ'i Merakeş fi'l-ğarni'l-'işrin*, Merakeş 2004, s. 104 vd.; a.mlf., "Mürâselât be'ne'l-Üstâz Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl ve's-Seyh el-Muhtâr es-Sûsî", *Havliyyâtü külliyyeti'l-luğati'l-'Arabîyye*, sy. 8, Merakeş 1427/1996, s. 113-124; a.mlf., "eş-Şerkâvî İkbâl, Ahmed b. el-'Abbâs", *Mv.AU*, XIV, 349-352; *Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl el-'âlim ve'l-insân*, Merakeş 2004, tür.yer.

ALI BULUT

ŞETTÂRÎ (شَطَّارِي)

Sirâcüddîn Abdullah Sûfi
b. Kemâlidîn Behlûl
Şettârî Sendilevî
(ö. 1010/1601)

Hindistanlı Şettâriyye şeyhi.

12 Rebiülâhîr 924'te (23 Nisan 1518) Leknev (Lucknow) yakınlarındaki Sendile'de (Sandila) doğdu. On altı yaşına gelince Gûpârnev (Gopamau) kasabasına gidip Şeyh